

Педагогічним поглядам і педагогічній діяльності Я. А. Коменського були притаманні демократизм, гуманізм, життєрадісність, релігійність – визнання Бога як першопричини появи природи і людини: сенсуалізм, згідно з яким началом пізнання є відчуття, досвід. У його світогляді сенсуалізм вступав у суперечність з релігійністю, демократизмом, просвітительством, що зумовило двоїстість підходу вченого до основних питань педагогіки. Філософія Я. А. Коменського була, перш за все, виправданням існування людини в бурхливому світі [7, с. 165–168].

Першу спробу модернізації класно-урочної системи організації навчання здійснили у 1798 р. англійський священик Л. Белл і вчитель Дж. Ланкастер, основною метою якої було збільшення кількості учнів, яких навчає один учитель. Це було обумовлено потребою великого машинного виробництва у значній кількості кваліфікованих робітників [8, с. 201–204].

У США, Японії, у багатьох європейських країнах класно-урочна система зберігається лише в молодших (1–6) класах, а далі навчання організовується добровільно у факультативних групах. В останнє десятиріччя класно-урочна форма навчання збагатилася новими теоріями цілісності, проблемно-розвиваючого та програмованого навчання, крупноблочної системи викладання, особистісно-орієнтованого навчання, диференціації та індивідуалізації навчальної роботи, самостійної роботи учнів [9, с. 355–361].

На сьогоднішній день класно-урочну систему навчання використовують у всіх країнах світу, зокрема і в Україні.

Творцем класно-урочної системи справедливо вважають Я. А. Коменського, який перевіряв, удосконалив і використовував її основні принципи при організації шкіл у Чехії і Польщі. У «Великій дидактиці» і в «Законах добре організованої школи» (1633–1638) він узагальнив величезний досвід, оформив контури класно-урочної системи, яка вже понад 350 років панує як форма організації навчально-виховного процесу в школах усього світу.

Список використаних джерел

1. Історія педагогіки / за ред. М. С. Гриценка. Київ : Вища школа, 1993. 447 с.
2. Історія педагогіки / за ред. проф. М. В. Левківського, докт. пед. наук О. А. Дубасенюк. Житомир : Житомирський державний педагогічний університет, 1999. 336 с.
3. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки і шкільництва: навч. посібник. Тернопіль, 1996. 436 с.
4. Левківський М. В. Історія педагогіки: навч.-метод. посібник. Вид. 4-те. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 190 с.

Ірина ЗАДАРА

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Різні історичні процеси та зміни, які пройшлися по території України, значно вплинули на вищу освіту держави. Вона продовжує змінюватися й зараз, проте важливо знати, як вона дійшла до сучасного стану. Тому важливо визначити та проаналізувати всі історичні процеси та ключові зміни і події в них, які так чи інакше вплинули на цей важливий для існування та формування як високорозвиненої країни аспект.

Дослідженням історичних передумов становлення вищої освіти України займалися такі вчені: І. Передерій, Н. Терентьєв, А. Кураєв та Г. Кривчик. Також це

питання споглядається в працях таких вчених, як Т. Богатирьова, А. Алексюк, С. Степанович, А. Новоминський, Н. Дем'яненко, В. Майборода та інших.

Метою дослідження є визначення та характеристика історичних передумов, які вплинули на формування сучасної вищої освіти України.

Історія української освіти від свого існування до сучасного стану пройшла досить великий шлях. Основою її стали суспільна та освітня думка, згрунтована ще часів Київської держави, коли почали з'являтися перші осередки освіти при монастирях та церквах Русі.

Проте варто розуміти, що процес становлення та розвитку освіти був для нашої держави не просто довготривалим, але й тернистим. Підтвердити цю думку можна перелічивши ключові суспільно-історичні процеси, які діяли на території нашої держави століттями : входження України в склад інших держав (Річ Посполита, Московська імперія, Австро-Угорська імперія, СРСР та ін.); перебування українців у різнонаціональному та різнорелігійному суспільстві; кріпосництво та поширення неписьменності населення; феодально-католицька експансія; розвиток національно-визвольних настроїв населення на початку ХХ століття.

Всі ці процеси так чи інакше вплинули на систему університетської освіти, яку ми маємо на сьогодні. Зрозуміло, що кожна історична подія, кожна зміна режиму на території України мала вплив на систему освіти. Тому багато науковців працювали над тим, аби виокремити ключові етапи становлення освіти, зокрема вищої, на території сучасної нашої держави. Зокрема, такою була І. Міщинська, яка виокремила п'ять основних та найвагоміших етапів:

- Перший – зародження й становлення вищої освіти (XVII – XVIII ст.).
- Другий – період, який починається з 1803 року. Головною його ознакою є перетворення університетів на освітні центри.
- Третій етап – становлення вищої освіти України після 1917 року.
- Четвертий етап – розвиток університетської освіти після Другої світової війни.
- П'ятий – університетська освіта в самостійній Україні [1, с. 41–47].

Тож, аналізуючи перший етап – зародження й становлення університетської освіти (XVII – XVIII ст.), можна визначити перший вищий навчальний заклад не лише в Україні, а й в Східній Європі, заснований Василем-Константином Острозьким у 1576 році. Цей навчальний заклад був створений на зразок європейського класичного університету: в основу діяльності було покладено вивчення семи вільних наук (арифметика, астрономія, граматики, геометрія, діалектика, риторика та музика). Також в університеті студенти мали змогу вивчати вищі науки: богослів'я, медицину та філософію. Вивчення цих дисциплін було традиційне для середньовічної Європи, проте для української освіти це стало цілком новим досвідом.

Ще одним помітним вищим начальним закладом першого етапу становлення й зародження університетської освіти (XVII – XVIII ст.) стала Києво-Могилянська академія, заснована в 1615 році. З перших днів свого існування вона функціонувала як братська школа. У 1632 року було створено Києво-Братську колегію, яка постала у результаті об'єднання Київської братської та Лаврської школи. Цей навчальний заклад продовжив процес об'єднання східної (русько-візантійської) та західної (латинської) культур, який був розпочатий в братських школах Острога [2]. Варто зазначити, що Києво-Могилянська академія теж заклала основи для розвитку інтелектуального і культурного життя XVIII-XIX століття, що і вказує нам на дійсно важливий вклад цієї академії у формуванні та становленні вищої освіти в Україні.

Наступні два вищі навчальні заклади є прикладами результатів історичного процесу в період Нової історії на території України, який став ключовим в історії нашої державності та розвитку освіти, зокрема вищої. Мова йде про входження української

держави в склад двох інших. Тому українська університетська освіта зазнала того фактору, що в країні був присутній суворий нагляд колоніальних властей за діяльністю вищих навчальних закладів з боку різних держав, а саме: Австро-Угорщина, Румунія, Польща та Російська імперія.

Вплив цих факторів можна продемонструвати на прикладі Львівського університету, який був заснований 1661 році (є й інша думка, яка стверджує, що він був заснований царським декретом від 21 жовтня 1784 року). І лише з 1848 року відбувалися спроби введення української мови навчання, як о того навчання велося виключно німецькою та латинською мовами. В результаті подій 1848-1849 рр., заворушень та спроб перевести навчання на українську мову, в Львівському університеті з'явилася кафедра української мови і літератури та 4 кафедри на богословському відділі, де навчання велося українською мовою.

Протилежними до процесів, які відбувалися в Львівському університеті (онімечення та румунізація), став процес русифікації, якого зазнав Харківський університет, який був відкритий наприкінці 1805 року.

Проведення аналізу третього етапу становлення вищої освіти в Україні - після 1917 р., надає нам можливість визначити основні історичні події, які стали ключовими у розвитку університетської освіти України. А саме, до списку ключових моментів цього історичного періоду можна віднести період правління Гетьманату на території української держави. Ключовою особою став Павло Скоропадський, за правління якого відбулося відкриття державних українських університетів – Київський, який був другим вищим закладом освіти (після Харківського Імператорського університету) на території підросійської України, та Кам'янець-Подільський університет. Загалом, багато університетів, заснованих у період 1918 року, широким темпом набуває процес створення кафедр української мови. Також вагомого внеску в розвиток університетської освіти внесла подія початку роботи Академії науки України, головою якої став В. Вернадський [4, с. 35].

Після захоплення влади в Києві більшовиками університетська система зазнала великих змін, а всі досягнення Гетьманату були скасовані Народним комісаріатом освіти. Головними змінами у вищих навчальних закладах стали: зміна статусу закладів університетської освіти; автономія була ліквідована; з 1920 року замість університетів почали діяти інститути народної освіти (ІНО); уніфікація всіх вищих навчальних закладів України за єдиним зразком [6].

Особливо ситуація розвитку вищої освіти ускладнилася під час Другої світової війни та у повоєнні роки. А саме, з початком війни, установи народної освіти були евакуйовані у східні райони СРСР. Наприклад, Український науково-дослідний інститут педагогіки було переведено до Харкова з Києва. Освітній процес був вимушений тимчасово, або взагалі зупинитися.

Проте, вже в післявоєнні роки система вищої освіти в Україні продовжувала свій розвиток [3, с. 8]. Відкривалися й реорганізовувалися нові університети в Україні. Наприклад, був відкритий Ужгородський державний університет 18 жовтня 1945 року. Саме він став першим закладом вищої освіти на Закарпатті. Тому студенти тепер і там могли розпочати навчання за новими спеціальностями та профілями.

Із здобуттям незалежності вища освіта була реформована за Законом України «Про освіту» 1991 року. А саме, відбувся перехід на треступеневу систему навчання — бакалавр, спеціаліст, магістр. Також встановили чотири рівні акредитації (1- училища, технікуми, 2— коледжі, 3, 4 — інститути, консерваторії, університети). За законом розробили та впровадили нові навчальні плани й програми, а також було введено обов'язкове ліцензування й акредитацію, задля державного контролю.

Важливим кроком на шляху до реформування освіти стало приєднання України до Болонської системи освіти в 2005 році. Основною метою стало створення єдиного простору вищої освіти в Європі.

23 вересня 2003 р. Кабінет Міністрів України затвердив Програму розвитку системи дистанційного навчання на 2004–2006 роки. Проте саме пандемія COVID-19 прискорила процес впровадження дистанційного навчання [7, с. 11]. Тому найактивнішого розвитку дистанційного навчання освіта в Україні зазнала саме в 2020 році. Активний розвиток її продовжується і дотепер.

Отже, на основі проведеного дослідження були визначені всі головні історичні передумови, які сприяли становленню вищої освіти України. Можна побачити, що університетська освіта в Україні пройшла дійсно довгий та непростий шлях. Протягом всього періоду навчальні заклади намагалися підвищити рівень своєї якості до європейського. Вже зараз ми маємо результати, проте ми не завершили цей процес та продовжуємо модернізуватися та розвиватися.

Список використаних джерел

1. Міщинська І.В. Особливості розвитку університетської освіти в Україні. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія. 2013. Вип. 9 (4). С. 41–47. Режим доступу: [file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/pspo_2013_39\(4\)_8.pdf](file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/pspo_2013_39(4)_8.pdf)
2. Туркот Т.І. Зародження і розвиток вищої школи в Україні. Педагогіка вищої школи. Режим доступу: <http://wesudents.com.ua/glavy/50446-zarodjennea-rozvitok-vischoshkoli-v-ukran.html>.
3. Буніна Л.М. Вища педагогічна освіта в Україні. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. 2011. № 123. 5 с. Режим доступу : <http://visnyk.luguniv.edu.ua/index.php/vped/index>
4. Грицак Я.Й. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX – XX ст. : Навч. посіб. Київ : Генеза, 1996. 360 с.
5. Кірдан О.Л. Реформування системи управління вищими навчальними закладами України в 1917-1920 роках : Управління в освіті : Збірник матеріалів 6 Міжнародної науково-практичної конференції 18-19 квітня 2013 р., Львів / відп. ред. Л.Д. Кизименко. Львів : Видавництво «Тріада Плюс» , 2013. С. 121–125. Кірдан О.Л. Реформування системи управління вищими навчальними закладами України в 1917-1920 роках : Управління в освіті : Збірник матеріалів 6 Міжнародної науково-практичної конференції 18-19 квітня 2013 р., Львів / відп. ред. Л.Д. Кизименко. Львів : Видавництво «Тріада Плюс» , 2013. С. 121–125.
6. Кухаренко В. М. Екстрене дистанційне навчання в Україні : монографія / за ред.: В. М. Кухаренка, В. В. Бондаренка. Харків : Міська друк., 2020. 409 с. Режим доступу: <http://dl.khpi.edu.ua/mod/resource/view.php?id=46362>.

Катерина БІЛА

ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ РИСИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВИТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

Сучасна вітчизняна освіта є одним з найголовніших чинників зростання якості людського капіталу, генератором нових ідей, запорукою динамічного розвитку економіки і суспільства в цілому. У 2016 році Міністерством освіти України було впроваджено «Концептуальні засади реформування середньої освіти», які, в свою чергу, повинні